

|| CUPRINS ||

ARGUMENT	7
PARTEA ÎNTÂI. EPOCA ILIESCU	
De la FDSN la PDSR	9
Criza din 1997	24
Renașterea. Noul PSD	34
PARTEA A DOUA. EPOCA POST-ILIESCU	
Tranziția	57
Evoluții critice	73
PARTEA A TREIA. QUO VADIS PSD?	
Noua generație	87
Schimbarea	103
ÎN LOC DE CONCLUZII	118
ADDENDA	
PSDR – nobilul scăpătat	124
ApR – un proiect politic eșuat	136
PUR/PC – la remorca PSD	150
UNPR – un meteor politic	158
ANEXE	
DATE STATISTICE	164
DOCUMENTE POLITICE	203
INDEX ONOMASTIC (selectiv)	222

|| ARGUMENT ||

Renașterea pluripartidismului a fost fenomenul cel mai spectaculos al tranziției postcomuniste românești. În societatea care avea să se clădească după 1989, partidele politice nu numai că au fost în centrul atenției, dar au devenit actorii instituționali dominanți. Ne propunem, de aceea, să redăm istoria celor mai importante partide politice postcomuniste, dar într-o manieră inedită, îmbinând analiza principalelor lor momente evolutive cu mărturii ale liderilor acestora, ca și cu fragmente relevante din documente programatice.

Volumul de față, al doilea din seria *România postcomunistă. O istorie a partidelor politice în interviuri și documente*, reconstituie evoluția Partidului Social Democrat timp de un sfert de veac, de la momentul schismei frontiste din 1992 și până la sfârșitul anului 2016.

Principalele reperele ale analizei sunt reprezentate de reuniunile generale ale reprezentanților partidului – Conferințele Naționale, până în 2001, respectiv Congresele, după acest moment – logica analizei fiind cea a crizelor de succesiune, în corelație cu performanțele electorale și guvernamentale ale partidului. Analiza istorică este completată cu interviurile acordate de președinții partidului, răspunsurile fiind inserate în text în acord cu problematica abordată. Totuși, în cazul ultimului președinte PSD au fost folosite declarații de presă ale acestuia.

Totodată, pentru că istoria postcomunistă a PSD s-a intersectat cu o serie de partide minore, dar totuși cu un rol politic semnificativ – ApR, PSDR, PC(PUR) și UNPR – am decis să dedicăm evoluțiilor acestora subcapitole distincte, grupate sub titlul *Addenda*. Și în acest caz, am utilizat metoda interviuării președinților acestor formațiuni politice.

Pentru a întregii tabloul, am selectat documente politice programatice pe care le-am grupat, alături de date statistice relevante, într-o secțiune finală a Anexelor. Am considerat că în acest fel vom ușura parcurgerea textului, fără să-i întrerupem firul istoric, îndrumând cititorul, prin note de subsol, la parcurgerea documentelor menționate în anexe.

|| PARTEA ÎNTÂI. EPOCA ILIESCU ||

DE LA FDSN LA PDSR

Formal, Partidul Social Democrat (PSD) s-a constituit în 1992 sub numele de Frontul Democrat al Salvării Naționale (FDSN), schimbat ulterior în Partidul Democrației Sociale din România (PDSR). Totuși, așa cum sugerează și denumirea adoptată inițial, el este continuatorul unei părți a vechiului Front.

Frontul Salvării Naționale (FSN), născut chiar în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989 sub forma unui organism al puterii revoluționare, a devenit oficial partid politic pe 6 februarie 1990, conform deciziei civile nr. 27 a Tribunalului Municipiului București (TMB). În contextul specific al tranziției politice românești, FSN a îmbrăcat forma unui conglomerat politico-ideologic, format din oameni cu opinii, idei și interese diferite, care s-au asociat în facțiuni distincte. Pe măsura cristalizării lor, aceste grupuri au intrat într-un proces conflictual de diferențiere și, în final, de separare. Procesul a fost unul relativ îndelungat, atingând punctul culminant în martie 1992. Deja, în toamna anului 1991, după căderea guvernului Roman, ca efect direct al *mineriadei* din 25-27 septembrie, separarea Frontului în două facțiuni principale – cea din jurul lui Ion Iliescu și cea rămasă fidelă lui Petre Roman – devenise o realitate. Schisma frontistă a fost oficializată în zilele Convenției Naționale FSN din 27-29 martie 1992. Alegerea ex-premierul ca lider național al Frontului și refuzul acestuia de a-l nominaliza pe Ion Iliescu drept candidat prezidențial al Frontului i-au determinat pe adepții celui din urmă să părăsească lucrările convenției cu intenția declarată de a înființa un alt Front. Din acel moment, FSN a încetat să mai existe, locul său fiind luat de două formațiuni politice succesoare, una continuatoare formală a mărcii inițiale – FSN-Roman, cealaltă continuatoarea ei ideologică – FSN-Iliescu, ale căror destine politice vor fi total opuse.¹ Aceasta din urmă se va metamorfoza în FDSN, prima formulă organizatorică a Partidului Social Democrat.

La numai trei zile de la Convenția Națională a Frontului Salvării Naționale din 27-29 martie 1992, adversarii parlamentari ai lui Petre Roman, printre care s-au numărat Vasile Văcaru, Ion Solcanu, Oliviu Gherman, Diodor

¹ Pentru detalii privind istoria Frontului Salvării Naționale, vezi A. Jugănar, Al. Radu, *FSN – Un paradox politic (1989-1992). România postcomunistă. O istorie a partidelor politice în interviuri și documente. Volumul I, Editura Pro Universitaria, București, 2013.*

Nicoară, Gheorghe Dumitrașcu, Ion Tătar, Emanuil Cernescu, Ion Neagu, Gheorghe Damian, Vasile Secăreș, Vladimir Pasti, Petre Ninosu, Alexandru Albu sau Petre Țurlea, și-au anunțat demisiile din grupurile parlamentare FSN și, totodată, intenția construirii noului Front, sub conducerea lui Ion Iliescu. Totuși, nu toți cei care au demisionat din FSN vor face parte din noul partid. Chiar în ziua anunțului, doi dintre aceștia, Simion Silviu Șomăcu și Ananie Ivanov, au trecut la Partidul România Mare (PRM)¹, conferindu-i acestuia statutul de partid parlamentar, dar fără să fi participat la alegeri. Alții, în general reprezentanți ai platformei „Un Viitor Pentru România”, vor rămâne parlamentari independenți, cu intenția de a reprezenta un factor politic de echilibru². Ceilalți dizidenți, cei mai numeroși, au decis inițierea unui grup de acțiune pentru punerea în practică a intenției anunțate. Noul partid urma să se numească „FSN-22 decembrie”, din dorința clară de a se prezenta drept adevăratul continuator al idealurilor decembriste și al spiritului frontist.

Înființarea noului Front, a cărui cerere de înregistrare la TMB a fost depusă pe 14 aprilie 1992, a stârnit însă o puternică reacție contestatară atât din partea Frontului condus de Petre Roman, cât și din partea partidelor de opoziție. Pentru fostul premier, titulatura reprezenta „o dublă uzurpare: și FSN și 22 decembrie, o minciună cu galoane roșii în cinci colțuri. FSN e unul singur”³. Totodată, reprezentanții Opoziției au negat dreptul moral al noului partid de a confisca, fie și prin denumire, momentul istoric 22 decembrie 1989. De altfel, ei au contestat în instanță cererea de înscriere în Registrul partidelor de la Tribunalul Municipiului București, depusă de gruparea frontistă dizidentă.

În consecință, inițiatorii noului Front au fost nevoiți să renunțe la denumirea propusă, nu însă și la ideea ca titulatura să sugereze legitimitatea revoluționară a partidului, legătura cu Frontul inițial. Formula găsită a fost Frontul Democrat al Salvării Naționale⁴. Conform programului său politic, care, practic, îl relua pe cel al FSN-22 Decembrie, FDSN se definea ca un partid politic social-democrat de centru-stânga, continuatorul legitim al FSN și al idealurilor acestuia. Noul Front a primit confirmarea Tribunalului

¹ PRM s-a constituit pe 20 iunie 1991, în jurul revistei *România Mare*, condusă de același Corneliu Vadim Tudor, fiind caracterizat printr-un comportament politic de tip radical-naționalist. PRM a fost partid parlamentar până în legislatura 2004-2008. După moartea liderului fondator, survenită în 2015, partidul a dispărut practic din spațiul politic.

² Statutul lor parlamentar se va oficializa pe 18 mai 1992, odată cu transformarea platformei într-un grup parlamentar, compus din Vasile Secăreș, Ioan Mircea Pașcu, Vladimir Pasti, Viorel Hrebenciuc, Gheorghe Fulga, Marcel Chirîțescu.

³ Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României. O cronologie a evenimentelor DECEMBRIE 1989 – DECEMBRIE 1994*, Editura Mașina de scris, București, 1995, pp. 215-216.

⁴ Paternitatea titlaturii îi este atribuită lui Petre Ninosu (cf. D. Ștefănescu, *op.cit.*, p. 223).

Municipiului București pe 29 aprilie 1992, devenind astfel cel de al 143-lea partid politic înregistrat oficial după decembrie 1989.

Două zile mai târziu, conducerea provizorie a FDSN s-a întâlnit cu Ion Iliescu, care, din poziția de președinte al României, nu putea deține formal nici o funcție de partid. Ca părinte spiritual al FDSN, acesta le-a făcut câteva recomandări cu privire la conduita politică a noului partid, începând cu „menținerea unor raporturi civilizate cu FSN” și terminând cu desemnarea unor candidați parlamentari „care nu și-au vândut conștiința și nu au oscilat”. La scurtă vreme, pe 7 mai, reprezentanții FDSN Agatha Nicolau, Florica Dumitrescu, Vasile Văcaru, Petre Ninosu, Alexandru Albu și Sorin Meșter au prezentat opiniei publice, prin intermediul unei conferințe de presă, portretul ideologic al noului partid: un partid social-democrat de centru-stânga, care se originează în platforma-program a FSN de la 22 decembrie 1989, subliniind că FDSN „respinge net și hotărât comunismul, sub orice formă s-ar manifesta el”.¹

***Anne Jugănar: Cum și în ce conjunctură s-a născut FDSN?
Care a fost rolul dvs. în formarea acestui partid?***

Ion Iliescu: Prima dată s-a produs o ruptură între mine și Petre Roman. Inițial, guvernul condus de el era al Frontului. Iar Petre Roman era conectat totdeauna la numele meu. Se născuse acest binom, Iliescu - Roman, care a existat și în timpul Revoluției și în perioada imediat următoare a CPUN. Când el a început să o „cotească”, s-a iscat o reacție în interiorul FSN și am primit semnale în acest sens. Era, totuși, partidul pe care eu l-am fondat și nu putea să se rupă FSN de fondatorul său, în ciuda mandatului pe care-l aveam de șef al statului. Acest lucru nu mă deconecta de la viața politică, iar partidul născut în Revoluție era principala forță politică a momentului, arealul în care se puneau în operă toate ideile care trebuiau să schimbe un sistem politic cu altul. Rolul meu era consultativ, pentru că mai mult nu se putea. Petre Roman a vrut să dea altă turnură, altă orientare Frontului, contrară spiritului fondator generat din Revoluție și, de aceea, s-a născut o reacție de revoltă în cadrul partidului. La Convenția ce a urmat (Convenția Națională a FSN din 27-29 martie 1992 – n.a.) s-a format un grup opozant față de orientarea dată de Petre Roman. Acest grup a creat FDSN, ca replică la FSN. Așa s-a produs această scindare, Roman fiind responsabil pentru această ruptură. Iar acum, a devenit liberal!

¹ Cf. D. Ștefănescu, *op.cit.*, pp. 224 și 225.

Anne Jugănaru: E adevărat că denumirea de Front Democrat al Salvării Naționale a fost găsiță de către Petre Ninosu?

Ion Iliescu: Nu mai țin minte. Petre Ninosu a fost unul din oamenii activi, dintre cei care au participat la crearea partidului.

Prima Conferință Națională a FDSN a avut loc în zilele de 27-28 iunie 1992, la București, cu participarea a circa 1.200 de delegați, cu principalul scop de a da concretețe noii construcții politice. Totodată, primul forum național al FDSN s-a dorit o replică la Convenția FSN din martie 1992, când lui Ion Iliescu i s-a refuzat nominalizarea pentru candidatura prezidențială. De data aceasta, participanții la reuniunea politică și-au afirmat susținerea necondiționată pentru acesta în competiția electorală prezidențială. Propunerea, formulată de Vasile Văcaru, a fost primită cu ovații. Noul partid își începea existența într-o atmosferă de deplină unitate, ce amintea de prima reuniune a fesenștilor, cea din 1990. Aceeași atmosferă a dominat și celelalte momente ale Conferinței, când au fost adoptate *Statutul* și *Platforma-program*, de asemenea, când au fost constituite Consiliul Național, compus din 135 de membri și Biroul Executiv Central, cu 34 de membri. Componenta acestuia din urmă era următoarea: președinte - Oliviu Gherman; secretar executiv - Vasile Văcaru; vicepreședinți - Ion Solcanu (departamentul politic), Alexandru Lăpușan (departamentul organizatoric), Gheorghe Vâlceanu (departamentul economic), Florica Dumitrescu (departamentul imagine), Dan Mircea Popescu (departamentul social), Elena Preda (departamentul femeii-tineret); 26 de secretari, printre care se numărau: Ion Zară, Ovidiu Mușetescu, Constantin Ivanovici, Octav Cozmâncă, Gheorghe Angelescu, Gheorghe Popescu, Mircea Țuțea. În fine, participanții la Conferință au decis ca sigla partidului să fie reprezentată de trei trandafiri, legați printr-o eșarfă pe care scria FDSN, colorați în roșu, galben și albastru, iar *Hora Unirii* să devină imnul partidului (decizie contestată de adversarii politici, pe motiv că un bun național nu poate servi unui scop partinic).

Anne Jugănaru: Ce l-a recomandat pe domnul Oliviu Gherman pentru funcția de președinte al FDSN?

Ion Iliescu: Când s-a constituit FDSN, toată lumea s-a oprit la Gherman, pentru că era Președintele Senatului. A dovedit că este un om ponderat, cu echilibru intelectual. Față de toți ceilalți, a primit consensul unanim ca să fie în fruntea partidului. Ar fi putut fi și Dan Marțian, mai experimentat într-o asemenea problemă, un om foarte activ și conștiincios, dar care nu avea priza necesară la majoritatea oamenilor. Ulterior, Adrian Năstase a devenit Președinte Executiv, dar el s-a decis mai târziu să adere la această formațiune.

Cu Ion Iliescu pe post de locomotivă electorală, FDSN a câștigat alegerile parlamentare din 27 septembrie 1992, chiar dacă performanța sa electorală s-a situat la nici jumătatea celei a FSN din mai 1990. FDSN a fost votat de 3.015.708 cetățeni, reprezentând 27,72% din totalul voturilor valabil exprimate. Ca atare, 117 candidați ai FDSN au ocupat tot atâtea locuri în Camera Deputaților, ceea ce însemna o proporție de 34,31% din totalul celor 341 de mandate ale Camerei. Similar, candidații FDSN pentru Senat au fost votați în proporție de 28,29% (3.102.201 voturi), 49 dintre ei devenind senatori, reprezentând 34,26% din mandatele acestei camere. La Camera Deputaților, FDSN a obținut mandate într-un număr de 39 de circumscripții electorale, în 25 dintre acestea plasându-se pe prima poziție, judecând după voturile acumulate (Argeș, Bacău, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Maramureș, Mehedinți, Neamț, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Vâlcea și Vrancea). Să remarcăm că, exceptând Hunedoara și Maramureș, circumscripțiile câștigate sunt localizate în provinciile istorice extracarpătice – Muntenia (14), Moldova (8) și Dobrogea (1). Cea mai bună performanță a înregistrat-o în Botoșani (69,90% din voturi), unde și-a adjudecat cinci din cele șapte mandate de deputat ale circumscripției (71%); în altele 11, situate în marea lor majoritate în Muntenia, a deținut jumătate sau peste jumătate din numărul mandatelor puse în joc. În 4 județe, Giurgiu, Gorj, Hunedoara și Vâlcea, FDSN a fost nevoit să împartă treapta întâi a podiumului, în materie de mandate câștigate, cu o altă formațiune politică, iar în Maramureș cu alte două partide. Invers, învins la voturi în alte patru circumscripții (Constanța, Satu Mare, Sălaj și Sibiu), a egalat reprezentarea partidului victorios aici. Pe de altă parte, nu a câștigat mandate în circumscripțiile Covasna și Harghita, dar nici în Mureș, unde a obținut totuși 13.420 de voturi, de trei ori, respectiv de două ori mai mult decât în celelalte două. În cursa pentru mandatele de senator, FDSN a câștigat alegerile în aceleași 25 de circumscripții, la acestea adăugându-se Constanța. În trei din acestea, Brăila, Buzău și Giurgiu, a monopolizat reprezentarea cetățenilor, adjudecându-și, deci, toate mandatele de senator din fiecare. Circumscripția Buzău a fost și cea în care a obținut cel mai bun scor electoral, de 63% din voturi, dar a depășit majoritatea absolută a voturilor în altele patru: Botoșani (56%), Suceava (50%), Teleorman (58%) și Vrancea (59). În 12 circumscripții din cele câștigate, FDSN a deținut jumătate sau peste jumătate din mandatele de senator. Menționăm și faptul că în circumscripția Timiș, unde a totalizat mai puține voturi decât Convenția Democratică din România (CDR), principala formațiune de opoziție, a obținut un număr egal de mandate cu Convenția, lucrurile fiind similare la Brașov, cu precizarea că aici reprezentarea a fost împărțită egal cu alte două formațiuni